

The author divides the research study on «deep» (including externalities) and «inside» (taking into account internal reflection worldview) parts. The author concludes that the only comprehensive study of Roman law could lead to a modern legal reality understanding.

Key words: the Roman law, Franciszek Longchamps, legal reality concept.

УДК 341.162

К. Л. БІЛЛЯР,
здобувач

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРОЦЕДУРНІ РАМКИ ПРАВТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ МОРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ (ІМО)

Міжнародна морська організація (International Maritime Organization, ІМО), спеціалізований орган ООН, створений відповідно до Конвенції про Міжурядову морську консультативну організацію, прийняту в Женеві 06 березня 1948 р. До основних завдань ІМО належить забезпечення механізму взаємодії між державами у ході ухвалення ними рішень і провадження регуляторної діяльності у технічній сфері, що охоплює міжнародні морські перевезення; сприяння та полегшення прийняття універсальних стандартів, які стосуються безпеки на морі, ефективності судноплавства, захисту морського середовища, вирішенню юридичних і адміністративних питань, пов'язаних з міжнародним судноплавством; сприяння реалізації програм технічного співробітництва у сфері міжнародного торговельного судноплавства, боротьби з забрудненням морського середовища.

Визначальними мотивами членства в ІМО є можливість участі у правотворчій діяльності Організації, оскільки вплив інструментів ІМО на міжнародно-правові умови діяльності морегосподарчого комплексу будь-якої держави, є незаперечним і значним. Водночас, різноманіття рішень, що приймаються у рамках ІМО, зумовлює складнощі, пов'язані з участю фахівців України у нормотворчій діяльності Організації. Чітке розуміння організаційно-правових рамок правотворчої діяльності ІМО має принципове значення як для підготовки фахівців до участі у роботі ІМО, так і для належної імплементації у національне законодавство рішень цієї Організації.

Актуальність дослідження правотворчої діяльності ІМО зумовлена недостатнім рівнем висвітлення цього питання у фундаментальних працях. У роботах провідних українських дослідників у галузі міжнародного морського права (Г. Анцелевич, О. Шемякін [1, с. 143–145]) питання правотворчості ІМО і рішень, які приймаються в рамках цієї Організації, розглядаються через призму висвітлення всього масиву міжнародно-правових інструментів, розроблених в рамках ІМО. Окремі аспекти правотворчості Організації присутні у роботах О. Шемякіна [2, с. 69–72], в той час, як інші вітчизняні та закордонні дослідники (Р. Огірко, Т. Нешатаєва [3, с. 59–66]) розглядають рішення міжнародних організацій в цілому. Серед іноземних авторів можна назвати працю

С. Манкабаді [4, с. 17–32], який досліджує роль ІМО у процесі розробки правил міжнародного судноплавства та запобігання зіткненню суден. Найбільш ґрунтовною працею у галузі здійснення загальної характеристики рішень ІМО, з'ясування їх правової природи і здійснення класифікації є робота російського правника Г. Іванова «Міжнародна морська організація» [5], у якій одна із глав присвячена правотворчій діяльності ІМО.

Розглядаючи цей аспект діяльності ІМО, важливо наголосити на нових підходах вивчення правотворчості міжнародних організацій, а саме – зростання актуальності досліджень легітимності міжнародних інституцій, як підстави для відправлення ними нормотворчих функцій, що мають зобов'язальну силу. У цьому контексті доречним буде нагадати про те, що проблема зобов'язальної природи міжнародного права досі залишається невирішеною. Зокрема, вітчизняні дослідники міжнародного права В. Буткевич, В. Мицик, О. Задорожній вказують, що природу юридично обов'язкової сили міжнародного права часто пов'язують з доктринальним тлумаченням міжнародного права, а не з практикою [6, с. 36]. Тому й не викликає подиву відсутність аргументованої відповіді щодо визначення джерела зобов'язальної сили міжнародного права, оскільки кожний напрям, школа і доктрина міжнародного права має свій набір відповідей на це питання. З урахуванням цих міркувань, розгляд легітимності міжнародних організацій може пояснити чому та за яких умов рішення міжнародних організацій стають обов'язковими для держав-учасниць цих організацій. Отже, вбачається доцільним окреслити головні параметри, які зумовлюють зобов'язальну силу рішень міжнародної організації крізь призму її легітимності [7, с. 6]: зв'язок між завданнями створення міжнародної організації та делегування їй владних повноважень; нормативне закріплення здатності організації приймати обов'язкові рішення або встановлювати зобов'язуючі правила; згода держав бути зв'язаними положеннями міжнародного договору; суворе слідування процедурі, яка була визнана чесною і справедливою. Останнє положення заслуговує на особливу увагу, адже правила, що регулюють створення та діяльність будь-якої міжнародної організації, є відправною точкою для оцінки цього джерела легітимності. На важливість слідування визначеним процедурам Міжнародної морської організації вказує дослідниця діяльності ІМО К. Генрі, розглядаючи роль Організації як законодавця через призму концепції односторонніх актів (прийняття таких актів, які містять зобов'язання для третіх сторін, є прерогативою законодавця) [8, с. 9]. Питання процедури в ІМО розглядаються також Патрицією Бірні. Досліджуючи співвідношення діяльності ІМО та вимог Конвенції ООН з морського права 1982 р., автор зазначає, що процедури ухвалення правил і стандартів у рамках Міжнародної морської організації набувають особливого значення, в силу того, що Конвенція ООН з морського права відносить до відома компетентної міжнародної організації розробку рекомендацій і норм з широкого спектру морського права [9, с. 36]. Отже, процедура ухвалення рішень є одним із ключових елементів правотворчої діяльності ІМО.

Звернемось до структури Міжнародної морської організації як організаційної основи процедури прийняття рішень. Вищим керівним органом ІМО є

Асамблея, до якої входять представники усіх держав-членів. Асамблея ухвалює програму діяльності Організації, бюджет і вирішує питання, віднесені до компетенції Організації Конвенцією про Міжнародну морську організацію 1948 р. Асамблея обирає Раду ІМО, яка є виконавчим органом Організації, що здійснює керівництво роботою ІМО у період між сесіями Асамблеї. До складу Ради входить 40 держав – членів ІМО. В ІМО на постійній основі діють 5 комітетів, а саме: Комітет з безпеки на морі (MSC – КБМ); Комітет із захисту морського середовища (MEPC – КЗМС); Юридичний комітет (LEG – Юрком); Комітет з технічного співробітництва (TCC – КТС); Комітет зі спрощення формальностей (FAL – КСФ). Для детального розгляду технічних питань створено 7 підкомітетів. Повсякденна діяльність ІМО забезпечується Секретаріатом, який очолює Генеральний Секретар ІМО.

Зупинимося на ролі Асамблеї ІМО. Відповідно до поправок 1975 р. до Конвенції про Міжнародну морську організацію, Асамблея ІМО приймає рішення відносно скликання будь-якої міжнародної конференції або застосування будь-якої іншої належної процедури для міжнародних конвенцій або поправок до будь-яких міжнародних конвенцій, що були розроблені комітетами або іншими органами. Окрім рішень про скликання міжнародних конференцій, Асамблея ІМО наділена повноваженнями приймати поправки до конвенцій та інших міжнародних інструментів. Відповідно до п. «j» ст. 15 Конвенції про ІМО, до функцій Асамблеї входить надання нею рекомендацій членам Організації щодо прийняття правил і керівних вказівок, а також поправок до таких правил і керівних вказівок, які були передані Організації. Цей пункт є підставою для прийняття Асамблеєю поправок, зокрема, до Конвенції про Міжнародні правила запобігання зіткненню суден на морі 1972 р., Міжнародної конвенції про вантажну марку 1966 р. та інших інструментів, якими покладено на Асамблею завдання про прийняття таких поправок. Аналіз Конвенції про Міжнародну морську організацію засвідчує важливу роль, яку відіграють комітети ІМО у вдосконаленні конвенцій. Поправками до Конвенції про Міжнародну морську організацію 1975 р. комітети наділені повноваженнями прийняття поправок до конвенцій, розроблених ІМО. Правовими підставами прийняття таких поправок є: для Комітету з безпеки на морі – п. «b» ст. 28, для Юридичного комітету – п. «b» ст. 33, для Комітету із захисту морського середовища – п. «a» ст. 38, для Комітету зі спрощення формальностей – п. «a» ст. 48. Справедливим буде відзначити, що такими ж повноваженнями наділений Комітет технічного співробітництва (п. «c» ст. 43), однак, в силу відсутності інструментів, які б передбачали можливість внесення змін до них шляхом їх ухвалення в рамках КТС, це положення, поки що, не знайшло практичного застосування.

Важливим буде окреслити етапи діяльності Організації у ході прийняття інструментів ІМО. На прикладі діяльності Юридичного комітету Н. Гаскелл вирізняє шість стадій у процесі прийняття нового інструменту: перша – приймається політичне рішення в цілому щодо розгляду певного предмету з точки зору його нормативного врегулювання; друга – визначаються пріоритети; третя – визначається належна структура нового інструменту (нова конвенція

або протокол до існуючої); четверта – приймається рішення щодо переліку та змісту принципів, що становлять основу нового інструменту; п'ята – приймається текст проекту; шоста (остання) передбачає надання інструменту на розгляд Ради та Асамблеї для прийняття пропозиції про проведення дипломатичної конференції [10].

Слід зауважити, що ці стадії не формалізовані, на практиці прийняття нормативних документів Організацією підпорядковується приписам керівних документів ІМО. Поправки 1975 р. до Конвенції про Міжнародну морську організацію запровадили ухвалення Асамблеєю програми роботи Організації та передбачили покладення на Раду ІМКО обов'язку здійснювати розгляд проекту програми та забезпечувати координацію діяльності комітетів. На 22-ій сесії Асамблеї Міжнародної морської організації було прийнято рішення доручити Раді ІМО підготувати Стратегічний план ІМО, який би визначав загальні напрямки та її стратегічні цілі на шестирічний період. Стратегічний план є втіленням зобов'язань держав – членів ІМО забезпечити виконання завдань і цілей Організації у глобальному масштабі та встановити пріоритети для їх досягнення. Це здійснюється прийняттям Плану дій високого рівня ІМО на дворічний період. План пов'язує Стратегічні напрямки діяльності з конкретними заходами ІМО. У свою чергу, діям високого рівня ставляться у відповідність заплановані результати діяльності комітетів. План дій високого рівня є основою для розробки бюджету ІМО. Рада ІМО, комітети та Секретаріат здійснюють контроль за його виконанням. За необхідності, комітети можуть вносити зміни до плану, які підлягають затвердженню Радою ІМО.

Окрім згаданого, для прийняття рішення щодо внесення змін до існуючих конвенцій, або ухвалення нових існують додаткові умови. Зокрема, у резолюції Асамблеї А.500(XII) визначено, що Рада та комітети, приймають рішення щодо ухвалення нових конвенцій або доповнень до існуючих тільки на підставі чіткої та добре задокументованої переконливої демонстрації необхідності цього кроку, беручи до уваги небажаність доповнювати конвенції, що не набули чинності, або доповнення діючих конвенцій, якщо не отримано достатнього досвіду їх застосування. При цьому необхідно враховувати вартість запровадження нового інструменту для морської індустрії, законодавче та адміністративне навантаження на адміністрації у зв'язку з їх прийняттям. Крім того, загальним правилом є те, що нові інструменти, або доповнення до чинних можуть застосовуватися до суден, побудованих після набуття чинності згаданими інструментами або поправками, якщо немає переконливої необхідності їх застосування до існуючих суден, за умови, що було належним чином взято до уваги фінансові наслідки такого застосування.

Таким чином, у статті здійснено аналіз організаційних та процедурних рамок правотворчої діяльності Міжнародної морської організації. Важливість дослідження питань процедури впливає з двох міркувань: по-перше, суворе слідування правилам процедури слугує підставою для позитивної відповіді на питання легітимності будь-якої міжнародної організації та рішень, що приймаються нею; по-друге, оволодіння процесом правотворчості слугує ключем для з'ясування характеру інструментів, які ухвалюються органами ІМО.

Важливим елементом статті є дослідження організаційної структури ІМО та повноважень її керівних і робочих органів у контексті ухвалення інструментів ІМО, здійснений через призму положень Конвенції про Міжнародну морську організацію. Крім того, розгляд існуючих нормативних приписів, що стосуються ухвалення Організацією міжнародно-правових норм, має практичне значення для підготовки пропозицій України з питань, що відносяться до компетенції Організації.

Список використаних джерел

1. *Шемякін О.* Імплементация міжнародних норм і стандартів у сфері використання Світового океану: деякі сучасні проблеми / О. Шемякін, С. Благодельський // *Право України.* – 2004. – № 4. – С. 143–145.
2. *Шемякін О. М.* Резолюції міжнародних організацій як джерело сучасного міжнародного морського права / О. Шемякін // *Часопис Київського університету права.* – 2003. – № 2. – С. 69–74.
3. *Нешатаева Т. Н.* Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании / Нешатаева Т. Н. – М., 1999.
4. *Mankabady Samir.* The International Maritime Organisation – Croom Helm, 1984.
5. *Иванов Г. Г.* Международная морская организация / Иванов Г. Г. – [2-е изд., доп.]. – Одесса : Изд. Латстар, 1999.
6. *Буткевич В. Г.* Міжнародне право. Основи теорії : підручник / Буткевич В. Г., Мищик В. В., Задорожній О. В. ; за ред. В. Г. Буткевича – К. : Либідь, 2002.
7. *Wolfrum Rüdiger.* Legitimacy of International Law from a Legal Perspective: Some Introductory Consideration – Legitimacy in International Law, editors: Rüdiger Wolfrum, Volker Röben – Springer Berlin Heidelberg New York, 2008.
8. *Henri, Cleopatra Elmira.* The role of the international maritime organization in enactment of international legislation: A case study of the legal regulation of the carriage of dangerous goods by sea. Thèse No 387 – Université de Genève, Institut universitaire de hautes études internationales, 1984.
9. *Birnie Patricia.* The Status of Environmental «Soft Law»: Trends and Examples with Special Focus on IMO Norms – Henrik Ringbom (Editor) Competing Norms in the Law of Marine Environmental Protection – Focus on Ship Safety and Pollution Prevention – Kluwer Law International, London, 1997.
10. *Gaskell Nicholas.* Decision Making and the Legal Committee of the International Maritime Organization. – The International Journal of Marine and Coastal Law. Volume 18, Number 2. Kluwer Law International. June 2003.

Біляр К. Л. Організаційні та процедурні рамки правотворчої діяльності Міжнародної морської організації (ІМО)

Статтю присвячено розгляду організаційних і процедурних рамок правотворчої діяльності Міжнародної морської організації (ІМО). Висвітлено нові підходи дослідження правотворчої діяльності міжнародних організацій у контексті їх легітимності та проведено паралелі з правотворчою діяльністю ІМО. Розглянуто структуру Організації через призму прийняття рішень ІМО та досліджено роль і компетенцію Асамблеї ІМО та її комітетів при прийнятті конвенцій і рекомендацій Організації. Особливу увагу приділено процедурам прийняття конвенцій, розглянуто послідовність прийняття рішення про розробку і ухвалення конвенцій. Докладно висвітлені вимоги інструментів ІМО, які регулюють правотворчу діяльність Організації. Особливу увагу приділено плануванню нормотворчої діяльності ІМО.

Ключові слова: міжнародне право, Міжнародна морська організація, правотворчість міжнародних організацій, легітимність міжнародних організацій, зобов'язальна сила міжнародного права, Конвенція про Міжнародну морську організацію, Стратегічний план ІМО, План високого рівня ІМО.

Билляр К. Л. Организационные и процедурные рамки правотворческой деятельности Международной морской организации (ИМО)

Статья посвящена рассмотрению организационных и процедурных рамок правотворческой деятельности Международной морской организации (ИМО). Освещены новые подходы исследования правотворческой деятельности международных организаций в контексте их легитимности и проведены параллели с правотворческой деятельностью ИМО. Рассмотрена структура Организации в свете принятия решений ИМО и исследованы роль и компетенция Ассамблеи ИМО и ее комитетов при принятии конвенций и рекомендаций Организации. Отдельное внимание посвящено процедурам принятия конвенций, рассмотрено последовательность принятия решения о разработке и принятии конвенций. Детально освещены требования инструментов ИМО, которые регулируют правотворческую деятельность Организации. Особое внимание посвящено планированию нормотворческой деятельности ИМО.

Ключевые слова: международное право, Международная морская организация, правотворчество международных организаций, легитимность международных организаций, обязующий характер международного права, Конвенция о Международной морской организации, Стратегический план ИМО, План высокого уровня ИМО.

Billiar Kostiantyn. Organizational and procedural frameworks of a law-making activity of the International Maritime Organization (IMO)

The article is dedicated to examining organizational and procedural basis of a legislative activity of the International Maritime Organization (IMO). The IMO is a specialized UN agency which was created in accordance with the 1948 Convention on the International Maritime Organization. The principal advantage of the IMO membership for States is the possibility to participate in the legislative activity of the Organization, because the significance of IMO instruments towards the functioning of a maritime industry of a given State is hardly to overestimate.

While examining the IMO legislative activity it is important to take into account new approaches which link studies in the field of legislative activity of international organizations with their legitimacy. In such context it is important to observe that the source of legally binding character of the International Law is still in question. Ukrainian researchers consider that the nature of legally binding character rests with the doctrinal interpretation of the International Law in general, but hardly is a question of practice. In such capacity the researches within the context of legitimacy of international institutions provide for explanation of a legal force of decisions which are taken by a given Organization. One of the principal sources of legitimacy is to follow strictly the established procedures during the process of decision-making. The article demonstrates the importance of such procedures following the results of researches which were done by Cleopatra Henri and Patricia Birni.

In such capacity a structure of the IMO is studied through the prism of adopting decisions within the IMO. The highest body of the International Maritime Organization is the Assembly. It adopts the program of the IMO activity, the IMO budget and has the power to deal with all issues which are attributed to the IMO by the Convention on the International Maritime Organization. In particular the Assembly elects the IMO Council which guides the Organization during the period between Assembly's sessions. There are five committees established at the IMO to study specific question within the remit of the Organization, name-

ly – Maritime Safety Committee, Marine Environment Protection Committee, Legal Committee, Facilitation Committee and Technical Co-operation Committee. They're assisted by seven sub-committees. According to the IMO Convention the IMO Assembly is empowered to convene any International Conference with the view of adopting any International Convention and amendments to it. The powers to adopt amendments to the IMO conventions are also vested in the IMO Committees.

Special attention is paid to procedures of adopting conventions, a sequence of stages of taking decision on adopting the IMO conventions is covered. There are six stages in adopting a new IMO instrument: a decision, as a matter of policy, to research some specific subject from the point of view of regulating it; establishing priorities; deciding upon the structure of the new instrument (whether the new convention or a protocol to the existing one); adopting a decision on the principles which should govern the new instrument; adopting a text of a draft; submitting the instrument to the IMO Council and Assembly with the view to convene a Diplomatic Conference. IMO instruments which define law-making activity are examined in details. Special attention is given to the process of planning IMO law-making activity. In particular, the IMO Council is charged with adopting a Strategic Plan of the Organization. Such Plan sets general approaches and strategic goals of the IMO for a six-year period. On its basis a High-Level Action Plan is adopted for two-year period which corresponds to the IMO regular budget period and serves as a basis for planning the IMO budget. The IMO Council, committees and IMO Secretariat control the implementation of the High-Level Action Plan.

Key words: International Law, International Maritime Organization, law-making activity of international organizations, legitimacy of international organizations, binding character of the International Law, Convention on the International Maritime Organization, IMO Strategic Plan, IMO High-Level Action Plan.